

УДК 37.13.42

Віра Корнят

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ДІАГНОСТИЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних діяти на рівні вимог міжнародних професійних стандартів у соціальній сфері, зумовлена низкою суспільних, економічних потреб держави, а також входженням України у світовий освітній простір. Вимоги суспільства, практичні потреби кожної особистості зумовлюють необхідність розробки на наукових засадах педагогічної технології професійної підготовки майбутніх фахівців. Впродовж останніх десятиліть професія «соціальний педагог» займає все стійкіші позиції серед інших. Тому питання вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів є особливо актуальним. Важливим у процесі підготовки майбутнього соціального педагога в умовах педагогічного коледжу є вибір такої педагогічної технології навчання, яка сприятиме його фаховому формуванню на високому рівні. Інновації в педагогічній діяльності у процесі професійної підготовки обов'язково передбачають проектування технологічного рівня реалізації педагогічної теорії.

Розробкою педагогічних технологій у вітчизняній науці займалися Ю. Бабанський, В. Безпалько, П. Гальперін, Н. Тализіна та ін. У дидактиці поняття «педагогічної технології», її структуру й особливості реалізації у процесі навчання обґрунтував В. Безпалько, а колектив науковців під керівництвом Н. Щуркової доклався до появи першої узагальнюючої праці з педагогічної технології виховання [6, с. 243].

У 90-ті рр. ХХ ст. публікацій із проблем впровадження педагогічних технологій збільшилося. Проте єдиного трактування сутності та змісту педагогічної технології немає. Водночас велика кількість наукових досліджень з означеної проблеми не зменшує актуальності на сучасному етапі розвитку та реформування вищої освіти, питання розробки та використання педагогічних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Метою статті є обґрунтування педагогічної технології формування діагностичних умінь майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки в умовах педагогічного коледжу.

Поняття «педагогічна технологія» увійшло в науку в 60-х рр. ХХ ст. Втілення ідей науково-технічного процесу в освітню діяльність викликало потребу розглядати освітню діяльність в аналогії до налагодженого виробництва, яке підпорядковується науковим закономірностям, завдяки чому виховання та навчання можна зробити масовим і технологічним [3, с. 81]. Спочатку термін «педагогічна технологія» був пов'язаний лише з використанням у навчальному процесі технічних засобів і засобів програмового навчання. Дещо пізніше поняття стало використовуватися більш широко, і під педагогічною технологією стали розуміти нові підходи до аналізу й організації навчального процесу [2 с. 81-83].

У кінці 80-х – на початку 90-х років минулого століття розвинулася концепція технологізації навчального процесу, яка сприяла утвердженню терміна «педагогічна технологія навчання». Він використовувався виключно стосовно навчання, а сама технологія розумілася як навчання з допомогою технічних засобів. Пізніше в педагогічній науці з'явився термін «педагогічна технологія виховання».

Визначення поняття «технологія навчання» вперше було застосовано Н. Талізінною [6 с. 149]. У його змісті вона виокремила такі аспекти: сукупність знань, які необхідні педагогові для конструктивного вирішення завдань навчально-виховного процесу; сам процес навчання; його технічне оснащення.

В. Безпалько розробив теоретичні питання педагогічних технологій, під якими розуміє систематичне та послідовне втілення у практику заздалегідь спроектованого навчально-виховного процесу [1, с. 114]. Основу педагогічної технології, за його твердженням, складає системний підхід, який забезпечує її відтворюваність і заплановану ефективність. З такої позиції опис будь якого навчально-виховного процесу – це опис певної педагогічної системи, яка є сукупністю засобів, методів і процесів, необхідних для створення організованого, цілеспрямованого і навмисного педагогічного впливу на формування особистості із заданими якостями. До складу педагогічної технології, що ґрунтується на відповідній педагогічній системі, В. Безпалько відносить, крім діагностичних цілей і змісту навчання, також дидактичні процеси й організаційні форми навчання.

В. Безрукова, розробляючи ідеї проективної педагогіки, розуміє педагогічну технологію як «послідовний і безперервний рух взаємопов'язаних між собою компонентів, етапів, станів педагогічного процесу і дій його учасників». Разом із тим педагогічна технологія розг-

лядається нею як «сукупність необхідних професійних умінь, що визначають виховний успіх педагогічного впливу» [2, с. 99].

Для Д. Чернілевського педагогічна технологія – це комплексна інтегративна система, яка включає «впорядковані операції та дії, які забезпечують педагогічне цілепокладання, змістові, інформаційно-предметні та процесуальні аспекти, спрямовані на засвоєння систематизованих знань, професійних умінь і формування особистісних якостей учнів згідно із заданими цілями навчання» [11, с. 192].

Т. Шамова розглядає педагогічну технологію як процесуальну систему спільної діяльності учнів і вчителя з проектування, організації, орієнтування і коригування навчального процесу з метою досягнення конкретного результату через забезпечення комфортних умов для її учасників [12, с. 87].

У дослідженні Г. Селевка поняття «педагогічна технологія» представлене у трьох аспектах: 1) науковий (педагогічні технології як галузь педагогічної науки, в якій вивчаються і розробляються цілі, зміст і методи навчання, проектуються педагогічні процеси; 2) процесуально-описовий (опис процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів досягнення запланованих результатів навчання; 3) процесуально-дієвий (технологічне здійснення педагогічного процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів [8, с. 111].

На думку Т. Колобіної, педагогічна технологія передбачає наукове проектування і точне відтворення педагогічних дій, які гарантують успіх. Оскільки педагогічний процес будується на певній системі принципів, то педагогічну технологію вона розглядає як сукупність зовнішніх і внутрішніх дій викладача, спрямованих на послідовну реалізацію цих принципів [5, с. 232-242]. Вона наголошує на тому, що педагогічні технології розробляються з метою організації інноваційного процесу навчання й управління навчальною діяльністю учнів, студентів, що має забезпечити їхній безперервний розвиток; педагогічні технології реалізуються завдяки управлінню навчальною діяльністю учнів із боку педагога на різних рівнях (пряме управління, співуправління, самоуправління); невід'ємною складовою педагогічної технології мають бути діагностичні процедури контролю якості педагогічного процесу, а також критерії та показники для вимірювання результатів на кожному етапі педагогічної технології; необхідно, щоб кожен елемент педагогічної технології зміг би відтворювати кожен викладач із гарантованим досягненням запланованих результатів.

Педагогічну технологію Л. Кайдалова визначає як послідовний, логічний і цілісний процес, у якому гармонійно поєднані цілі, форми, методи і засоби навчання, методики викладання дисциплін із високою педагогічною майстерністю педагога для досягнення кінцевої мети – підготовки висококваліфікованого, компетентного фахівця в умовах вищого навчального закладу, здатного критично мислити, самостійно приймати рішення. Для формування професійних умінь і навичок вона пропонує модульну технологію навчання, яка передбачає: вибір цілей навчання відповідно до державних стандартів, проектування варіативного змісту навчання і розподіл його на модулі; вибір організаційних форм і методів навчання, найбільш сприятливих для досягнення поставленої мети; підготовку науково-методичного забезпечення для здійснення мотиваційного і змістового компонентів дидактичного процесу; організацію контролю та корекцію отриманих результатів [4, с. 6]. Важливим компонентом педагогічної технології у процесі професійної підготовки, на її думку, виступає технологія організації самостійної роботи студентів.

Аналіз наукових досліджень показує, що в системі професійної освіти використовуються такі технології:

- проблемно-діяльнісного навчання (перед студентами послідовно ставляться проблеми, розв'язуючи які, вони не лише засвоюють знання як важливу складову професійної діяльності, але й виробляють навички її реалізації);
- модульного навчання (самостійна робота студентів за індивідуальною навчальною програмою у вигляді закінченого змістового модуля, широко використовується при дистанційній формі навчання);
- контактного навчання (моделювання предметного та соціального змісту професійної діяльності, застосування активних методів навчання);
- ігрового навчання (самостійна пізнавальна діяльність, спрямована на пошук, опрацювання, засвоєння навчальної інформації, містить компонент умовності) [6, с. 99].

При проектуванні педагогічної технології формування діагностичних умінь у майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки у педагогічних коледжах доцільно враховувати характерні ознаки, котрі визначають їх інноваційність і продуктивність: концептуальність вихідних методологічних і теоретичних підходів до побудови педагогічного процесу; інтегральність у синтезі досягнень сучасної філософії, психології, соціології, педагогіки, інформатики й інших наук; системність структури, ієрархічної змістової єдності всіх

її компонентів; ефективність у гарантованому досягненні запланованих результатів у конкурентних умовах і при оптимальних затратах; стабільність результатів при повторному використанні технологій, у тому числі й іншими педагогами; чітка цільова орієнтація у визначенні педагогічних цілей, які визначаються як позитивні зміни в особистості студента і проявляються у його діяльності; варіативність у можливості досягнення бажаного результату різними способами; проектування ключових етапів технологічного процесу, всередині яких залишається місце для індивідуальної творчості педагогів, студентів; особистісна зорієнтованість змісту навчально-виховної діяльності, який проектується в зоні максимальних можливостей розвитку дітей, їх потреб та інтересів; широке використання сучасних технічних засобів навчання, дидактичних матеріалів і методів, які активізують пізнавальну діяльність студентів [10, с. 242-243].

В основі розробки педагогічної технології формування діагностичних умінь майбутніх соціальних педагогів у процесі професійного навчання у педагогічних коледжах лежить дослідження С. Сисоевої, яка зазначає, що технології навчання – це керована відкрита система взаємопов'язаних цілеспрямованих дій, які здійснюються всіма учасниками освітнього процесу для досягнення запланованого результату навчання в оптимальні терміни, з урахуванням досвіду та на основі використання різноманітних форм і методів навчання [9, с. 279-280]. Розробка, проектування педагогічної технології навчання, на думку С. Сисоевої, відбувається за такими етапами:

1. Підготовчий етап: планування та прогнозування результатів. Цей етап передбачає: педагогічне оцінювання, чітке визначення результату навчання, мету, яку повинні досягти; окреслення обсягу, змісту та послідовності формування вмінь, визначення і формулювання результатів навчання та підбір відповідно до змісту методів, методик, прийомів і засобів навчання.

2. Етап реалізації: етап функціонування технологічного процесу. На цьому етапі послідовно здійснюється запланована кількість необхідних занять із застосуванням різних форм і методів навчання. Важливим компонентом є внесення, за потреби, коректив в процес навчання.

3. Етап підведення підсумків навчання: аналіз досягнення поставленої мети. Найважливішим на цьому етапі є аналіз рівня опанування необхідних знань і вмінь ефективно використовувати отримані знання у своїй професійній діяльності.

Керуючись наведеним підходом, ми розробили власну педагогічну технологію формування діагностичних умінь майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки у педагогічних коледжах. Вона визначається нами як керована відкрита система взаємопов'язаних цілеспрямованих дій, які здійснюють усі суб'єкти освітнього процесу для формування діагностичних умінь майбутніх соціальних педагогів.

Педагогічна технологія впроваджується у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у педагогічних коледжах з урахуванням досвіду всіх суб'єктів освітнього процесу на основі збагачення навчального матеріалу, використання форм і методів, спрямованих на формування діагностичних умінь.

Метою педагогічної технології є формування діагностичних умінь майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки в умовах педагогічного коледжу.

Етапами впровадження педагогічної технології є: підготовчий, реалізації, підсумково-аналітичний.

Перший – підготовчий – етап передбачає педагогічне оцінювання рівня сформованості діагностичних умінь майбутніх соціальних педагогів; визначення й окреслення змісту, обсягу та послідовності формування діагностичних умінь; підбір і розробку методів, організаційних форм і засобів формування діагностичних умінь.

Другий етап – етап реалізації – має на меті оволодіння студентами, майбутніми соціальними педагогами системою діагностичних умінь у процесі професійної підготовки в умовах педагогічного коледжу. На цьому етапі передбачається реалізація визначеного змісту, оволодіння студентами теоретичними знаннями з навчальних дисциплін та практичними діагностичними вміннями через використання різних організаційних форм, методів і засобів навчання. Реалізація мети залежить від змістового наповнення навчальних дисциплін, яке повинно ґрунтуватися на таких провідних принципах відбору змісту освіти: науковості, креативності, якості, гнучкості, емоційного сприйняття, гуманістичної спрямованості тощо.

Навчальний процес у вищих навчальних закладах, зокрема, в педагогічних коледжах, базується на компетентнісному підході. Тому реалізація педагогічної технології формування діагностичних умінь майбутніх соціальних педагогів у педагогічних коледжах передбачає використання сучасних активних методів і форм організації навчального процесу. Ми пропонуємо і традиційні, і не традиційні, необхідність використання яких зумовлена специфікою діяльності соціального педагога. До тради-

ційних ми відносимо лекції, семінарські, практичні, до нетрадиційних – тренінгові заняття, індивідуальні заняття-консультації. Серед методів формування діагностичних умінь майбутніх соціальних педагогів ми пропонуємо використовувати групи словесних, наочних, практичних методів, а також інноваційні, а саме: написання та захист проектів, індивідуальні науково-дослідні завдання, портфоліо тощо.

Метою третього етапу – підсумково-аналітичного – є контроль ефективності педагогічної технології, який передбачає моніторинг рівня сформованості діагностичних умінь майбутніх соціальних педагогів. За потреби на основі даних вносяться зміни у технологічний ланцюг (здійснюється корекція змісту, організаційних форм і методів навчання), пропонується застосування сформованих діагностичних умінь у нових умовах.

Кінцевий результат спроектованої нами педагогічної технології передбачає сформованість діагностичних умінь майбутніх соціальних педагогів на високому рівні, оволодіння студентами способів виконання дій, які ґрунтуються на системному використанні набутих знань, умінь, навичок і досвіду, що дозволить випускнику з початку професійної діяльності виконувати професійні обов'язки соціального педагога.

Таким чином, спроектована нами педагогічна технологія формування діагностичних умінь майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки у педагогічних коледжах наближає навчальне середовище до професійних умов; здійснює інтеграцію навчальної та професійної діяльності студентів, що сприятиме підвищенню ефективності процесу формування діагностичних умінь, оскільки зорієнтує майбутніх фахівців на повне та цілісне бачення своєї трудової діяльності; стимулює професійно-педагогічне й особистісне самовизначення студента, сприяє процесу становлення нестандартного творчого педагога-професіонала. До подальших перспектив дослідження можна віднести підбір методів, форм організації навчального процесу з метою формування у майбутніх соціальних педагогів діагностичних умінь, розробка змісту цієї роботи й особливостей її застосування у педагогічних коледжах.

Посилання:

1. *Безпалько, В. П.* Слагаемые педагогической технологии / *В. П. Безпалько.* — М., 1989. — 245 с.
2. *Безрукова, В. С.* Педагогика. Проективная педагогика : уч. пособие для инженерно-педагогических ин-тов и индустр. пед. техникумов / *В. С. Безрукова.* — Екатеринбург : Деловая книга, 1996. — 342 с.

3. Гончаренко, С. У. Зміст загальної освіти і її гуманітаризація // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / За заг. ред. І. А. Зязюна. — К., 2000. — С. 81-107.
4. Кайдалова, Л. Г. Педагогічні технології формування професійних умінь і навичок студентів вищого фармацевтичного закладу : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. Г. Кайдалова. — Х., 2003. — 20 с.
5. Колбіна, Т. В. Теоретичні питання проектування педагогічної технології формування міжкультурної комунікації у ВНЗ економічного профілю / Т. В. Колбіна // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. — 2006. — Вип. 18. — С. 232-242. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://library.uipa.edu.ua/>
6. Педагогика : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов / Под ред. В. А. Слостенина. — М. : Издательский центр «Академия», 2002. — 576 с.
7. Педагогическая технология (Педагогическое воздействие в процессе воспитания школьников) / Сост. Н. Е. Щуркова. — Москва, 1992. — 324 с.
8. Селевко, Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие / Г. К. Селевко. — М. : Народное образование, 1998. — 256 с.
9. Сисоєва, С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навчально-методичний посібник / С. О. Сисоєва; НАПН України Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. — К. : ВД «ЕКМО», 2011. — 320 с.
10. Цимбалару, А. Д. Педагогічне проектування освітнього простору в школі І ступеня: теорія і практика : монографія / А. Д. Цимбалару. — К. : Педагогічна думка, 2013. — 691 с.
11. Чернилевский, Д. В. Дидактические технологи в высшей школе : учеб. пособие для вузов / Д. В. Чернилевский. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. — 437 с.
12. Шамова, Т. И. Управление образовательным процессом в адаптивной школе / Т. И. Шамова, Т. М. Давиденко. — М. : Центр «Педагогический поиск», 2001. — 384 с.

References (transliterated and translated):

1. *Bezpal'ko, V. P.* Slagaemye pedagogicheskoy tehnologii (Terms of educational technology), Moscow, 1989, 245 p.
2. *Bezrukova, V. S.* Pedagogika. Proektivnaya pedagogika : uch. posobie dlya inzhenerno-pedagogicheskikh in-tov i industr. ped. tehnikumov (Pedagogy. Projective Pedagogy : Tutorial for engineering-pedagogical institutes and industry-pedagogical colleges). Ekaterinburg, 1996, 342 p.
3. *Honcharenko, S. U.* Zmist zahalnoi osvity i ii humanitaryzatsiya (The content of general education and its liberalization) // Continuous professional education: problems, searches perspective: Monograph / Ed. by Ziaziun I. A. Kyiv, 2000, pp. 81-107.
4. *Kaidalova, L. H.* Pedahohichni tekhnolohii formuvannia profesiynykh umin i navychok studentiv vyshchoho farmacevtychnoho zakladu : avtoref. dys... kand. ped. nauk: 13.00.04 (Pedagogical technology of the professional skills of students of higher pharmaceutical facility: Author's abstract of Ph. D. thesis in Pedagogy). Kharkiv, 2003, 20 p.
5. *Kolbina, T. V.* Teoretychni pytannia proektuvannia pedahohichnoi tekhnolohii formuvannia mizhkulturnoi komunikatsii u VNZ ekonomichnoho profilu (Theo-

retical questions of designing educational technologies of intercultural communication at economics university). // Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture: Collected works, 2006. Issue 36, pp. 232-242. — [Electronic resource]. — Mode of access : <http://library.uipa.edu.ua/>

6. *Slastenin, V. A.* Pedagogika : ucheb. posobie dlia stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy (Pedagogy : Tutorial for higher schools of education). Moscow, 2002, 576 p.
7. *Shchurkova, N. E.* Pedagogicheskaja tehnologija : (Pedagogicheskoe vozdejstvie v processe vospitaniya shkol'nikov) (Educational technology) : (Pedagogical influence in the education of pupils). Moscow, 1992, 324 p.
8. *Selevko, G. K.* Sovremennye obrazovatel'nye tehnologii : ucheb. posobie (Modern educational technology : Tutorial). Moscow, 1998, 256 p.
9. *Sysoieva, S. O.* Interaktyvni tekhnologii navchannya doroslykh: navchalno-metodychnyi posibnyk (Interactive technology of adult education: Tutorial) / National Academy of Pedagogy of Ukrainy; Institute of Pedagogical Education and Adult Education. Kyiv, 2011, 320 p.
10. *Tsymbalaru, A. D.* Pedagogichne proektuvannia osvithnoho prostoru v shkoli I stupenia: teoriya i praktyka : monohrafiia (Pedagogical design of educational space at the 1st degree school : theory and practice: Monograph). Kyiv, 2013, 691 p.
11. *Chernilevskiy, D. V.* Didakticheskie tehnologi v vysshej shkole : ucheb. posobie dlja vuzov (Didactic technology in higher education : Tutorial for higher schools). Moscow, 2002, 437 p.
12. *Shamova, T. I. & Davidenko, T. M.* Upravlenie obrazovatel'nym processom v adaptivnoy shkole (Management of the educational process in the adaptive school). Moscow, 2001, 384 p.

Стаття надійшла до редакції 04.05.2015

В. Корнят

Педагогическая технология формирования

диагностических умений будущих социальных педагогов

Рассматривается проблема усовершенствования процесса профессиональной подготовки социальных педагогов в педагогических колледжах, в частности формирование диагностических умений. Проведен анализ научных исследований относительно понятия «педагогическая технология», ее сущности и структуры. Дано определение педагогической технологии в педагогической литературе таких ученых как, В. Беспалько, Н. Талызина, Т. Шапов, Т. Колбина, С. Сысоева и др. Рассмотрены этапы применения образовательных технологий в учебном процессе, в том числе на подготовительном этапе, этапе внедрения и фазового разбора. На основе анализа исследований автором разработана собственная педагогическая технология диагностических умений будущих социальных работников в процессе обучения в педагогических колледжах. Первый этап включает в себя оценку преподавателем уровня формирования диагностических навыков для определения содержания, форм отбора, методов и средств формирования

навыков диагностики. Второй этап предполагает реализацию определенных теоретических знаний и практических навыков диагностики. Третий этап – это этап мониторинга эффективности образовательных технологий, формирования навыков диагностики, изменения в технологической цепочке. Сделаны выводы о перспективах исследования, в том числе обновления содержания учебных программ социальных работников в целях развития навыков диагностики, совершенствования методов и форм организации учебного процесса, педагогической практики.

Ключевые слова: диагностические умения, педагогическая технология, педагогический колледж, профессиональная подготовка, социальный педагог, формирование.

V. Kornyat

Pedagogical Technology of Future Social Teachers' Diagnostic Skills Formation

The paper addresses the problem of improving the process of training of social educators at teacher training colleges to act at the level of international standards, namely the need for the formation of future professionals' diagnostic skills. The analysis of research on the concept of «educational technology», its nature and structure is made. Different interpretations and definitions of educational technology in the works of such scientists as V. Bezpalko, N. Talyzina, T. Shamov, T. Kolbina, S. Sysoieva et al. are considered. The stages of application of educational technology in the learning process, including the preparatory phase, implementation phase and the phase of debriefing are suggested. Based on the analysis of the research the author develops his own pedagogical technology of future social workers' diagnostic skills while training at teacher training colleges. Its first stage involves teacher's evaluation of diagnostic skills formation to identify the content, selection forms, methods and means of diagnostic skills forming. The second phase involves the implementation of certain theoretical knowledge and practical diagnostic skills. The third stage involves the monitoring of the educational technology effectiveness, of diagnostic skills formation, and changes in the technological chain. The conclusions about the future prospects of the research, including updates to the content of social workers training in order to develop diagnostic skills, improvement of methods and forms of educational process and pedagogical practice are made.

Key words: diagnostic skills, educational technology, teacher training college, professional training, social worker, formation.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор І. Є. Курляк